

3 maart 2013

3^e zondag van de Veertigdagentijd

Exodus 6,1-7 / Lukas 13, 1-9

Een open einde. Volgend jaar misschien...

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

De gelijkenis die Jezus hier vertelt, vertelt hij in geen enkel ander Evangelie. Zó staat het alleen in het Lucasevangelie. *Lukanisches Sondergut* zo wordt dat door onze theologische oosterburen dan genoemd.

- Het evangelie naar Markus is het oudste evangelie. Je ziet dat Matteus en Lukas dit evangelie ter beschikking hadden toen zij hún versie van het evangelie schreven. Daarnaast hebben Matteus en Lukas soms beiden verhalen die Markus níet heeft. De geleerden concluderen dat zij naast Markus nog een tweede gezamenlijke bron hebben gehad. Onze oosterburen noemen die bron, die overigens niet bewaard is gebleven, 'Quelle'. Maar náást passages uit Markus en de passages uit de *Quelle* heeft Lukas dus ook nog passages die je noch bij Matteus, noch bij Markus terugvindt. Dat is dus dat *Lukanische Sondergut*. –

De beelden van vijgenboom en wijngaard worden in de Bijbel natuurlijk wel vaker gebruikt, als beeldspraak voor het volk van God en wat daar leeft en wat daar omgaat. De vraag daarbij is dan meestal of die wijngaard floreert, of die boom het goed doet. Dat lees je af aan de vruchten, de vijgen en de druiven, de opbrengst en de oogst. De kracht van de beeldspraak is dat wijngaard en vijgenboom nooit op zichzelf staan. Hun bestaansrecht is gegeven in vijgenkoeken en wijn. Het gaat er in de Schrift altijd om dat honger wordt gestild en dorst gelest, dat gerechtigheid geschiedt. Dáár meet je de waarde aan af van wat hier is gegroeid. Een vruchteloze boom of wijngaard is een zinloze zaak. Ofwel, de eigenheid van een gemeente, haar traditie, haar geschiedenis, identiteit, heeft slechts betekenis als het vruchten werpt, als er vruchten van te plukken zijn, niet alleen voor die landheer en zijn personeel, maar evenzo voor de armen, de sloebers, de passanten, vreemdelingen die onderweg een verse vijg plukken, een handvol druiven. De beelden van wijngaard en vijgenboom stellen vragen aan de geloofsgemeenschap en haar traditie: Hoe vruchtbaar zijn jullie? Of niet! Wordt hier tevergeefs gezocht? Dát is de vraag.

Deze gelijkenis vind je dus alleen bij Lukas. Maar het curieuze in dit geval van de vijgenboom is dat de andere evangeliën wél vertellen van een gebeurtenis die heel dicht raakt aan de gelijkenis van Lukas. Zij hebben het beeld van de vijgenboom op een andere manier overgeleverd, niet als een woord, maar als een daad. Jezus *vertelt* het niet, maar hij *doet* het daadwerkelijk.

Volgens Markus bijvoorbeeld gaat het zo: Jezus loopt van Betanië – het armenhuis - naar Jeruzalem en in de verte ziet hij een vijgenboom, een veelbelovende vijgenboom. Kijk die vijgenboom daar eens staan, met oude eerbiedwaardige takken, goed in het blad en vogels die er zingen. Maar dichterbij gekomen vindt hij de takken leeg, hij zoekt tussen de bladeren: geen vruchten, niet één. Die boom suggereerde wel van alles, maar bracht niets voort. Eén en al pretentie, maar geen vrucht. Een vijgenboom met veel kapesones, maar zonder opbrengst. Jezus vervloekt die boom: dat die boom aan haar vruchteloosheid te gronde zal gaan!

En de volgende zin luidt dan: zij kwamen te Jeruzalem en hij ging de tempel binnen. En dat gaat het opnieuw om wat Jezus daar zóekt: een bedehuis, en om wat Jezus daar concreet áántreft: een rovershol, zegt hij. O, de organisatie van de tempel is prima in orde. Je kunt er efficiënt je geld wissen voor tempelgeld. Het transport van de offerdieren is goed geregeld. Het offeren lukt dus prima, in deze tempel. Maar de ziel is er al lang uit. Waar het toch eigenlijk om begonnen is: een geloofsgemeenschap te zijn van eerbied en ontzag, gebed, gerechtigheid, afstemming op Gods wegen en werken, het is teloorgegaan. Jezus gooit de tafels om, drijft de kopers en verkopers naar buiten, de centen stuiten over het plein.

En dán komt het! Als Jezus en zijn leerlingen de volgende morgen weer langs die zelfde vijgenboom lopen, dan zien ze dat die vijgenboom van de wortel af is verdord. Die veelbelovende maar lege, loze boom, die gisteren nog aanmatigend stond te pronken met niets, is vergeeld, de bladeren hangen, de takken zijn dood,

vanaf de wortel is het leven eruit weggetrokken.

Dus ook als de gelijkenis zich voordoet als een *gebeurtenis*, en het woord van Jezus verteld wordt als een *daad*, dan nog is die vijgenboom beeld en gelijkenis van de tempel, van de geloofsgemeenschap, en daarvan het hart.

Al drie jaar kom ik kijken of die vijgenboom vrucht draagt, maar tevergeefs, zegt de eigenaar. Hak hem maar om, waarom zou hij de grond nutteloos beslaan? Nutteloos, spiritueel failliet. Die boom heeft slechts zin als hij vruchten afwerpt. Blijven de vruchten uit, dan is die boom een sta-in-de-weg die de wijngaard verduistert en de grond leegzuigt. Hak hem om. Verkoop het hout aan de timmerman, misschien dat die er een kruis van zagen zal, dat straks wordt opgericht hier buiten de muren van Jeruzalem.

Maar bij Lukas is er in die hof een wijngaardenier, en die neemt het op voor deze vruchteloze boom. De eigenaar van de wijngaard heeft iemand in die wijngaard aan het werk die weet van snoeien, begieten en mesten. En nu word je getuige van het gesprek tussen die eigenaar en de wijngaardenier. Lukas vertelt het zo dat je weet: je bent hier getuige van het gesprek tussen God en zijn Messias, die het blijkbaar ook niet over alle dingen eens zijn, dat is spannend! De Allerhoogste en zijn Messias, de Vader en de Zoon, zij verkeren hier in innerlijke tegenspraak!

Waar het om gaat is dat de boom, de geloofsgemeenschap, vruchten afwerpt, dat die boom volop en één en al vijgenboom is en niet ondertussen iets anders. Het gaat erom dat die boom zich er niet voor schaamt een vijgenboom te zijn en dat de kerk zich er niet voor schaamt kerk te zijn en niet ondertussen iets anders is geworden, vast heel gezellig en knus, met koffie na, maar ver verwijderd van haar geheim. Hier willen vruchten worden geplukt. Geen appels en peren, geen knollen voor citroenen, maar precies dat waaraan een vijgenboom wordt gekend: takken die doorbuigen onder de zwaarte van de vijgen – zo zwaar dat er moet worden gestut, opdat niet die oude boom onder de last van de groene vijgen breekt en barst. Precies dát mankeert eraan in de gelijkenis. Dat diepe buigen, de rijke oogst.

Maar de wijngaardenier, die jaar in jaar uit die boom onder handen heeft gehad, die er liefde en zorg aan heeft besteed, die zich heeft toegewijd aan die boom, – de wijngaardenier vraagt om respijt, een laatste kans, laten we het nog aanzien, heb geduld, zo pleit die wijngaardenier voor de boom, zo pleit de Messias voor Jeruzalem, zo pleit de Heer voor zijn gemeente.

Wat heeft hij aan die vijgenboom kunnen doen, dat hij nog niet gedaan heeft? Hij zal er nog eens omheen graven. De Messias, daar buiten de poorten van Jeruzalem, hij delft zijn eigen graf! Want of die boom ooit tot vrucht dragen komt? Het dorre hout een levensboom? De goegemeente gemeente van Christus? Dan moet er wel een wonder gebeuren!

Maar wie weet zal toch met Pasen de vijgenboom bloeien in de hof rond het lege graf en heeft Maria gelijk, dat ze dacht dat het de tuinman was. Ondertussen moet er in deze tijd van Gods geduld diepgaand gespit worden en grondverbetering toegebracht, gesnoeid en de takken gesteund en geleid. (In dit vertrouwen beginnen we vandaag in onze gemeente met het 'Diversitas'-project - <http://www.pgenschede.nl/diversitas>).

Volgens Marcus en Matteüs is het afgelopen met die boom, brandhout, de bijl erin, maar Lucas – met een beroep op Gods geduld – hoopt dat de vloek zich keert tot zegen. Er is er Eén die voor ons pleit, die onze hachelijke zaak bepleit bij God, die verstand heeft van snoeien en bemesten, en dus heeft – en dat is misschien wel het spannendst van alles - deze gelijkenis een open einde: volgend jaar misschien...

Wederom met dank aan Klaas Touwen